

DE CELLIST ALEXANDER ORATOVSKI SPEELT JOODSE MUZIEK

door Avram Jusfin, professor aan de Joodse Universiteit te St.-Petersburg, componist en musicoloog.

In de zomer van 1994 ben ik door de stadjes van de Oekraïne gereisd. Ik heb de sporen van het voorbije Joodse leven gezien; ik heb geluisterd naar wat de weinige overlevenden van de Tweede Wereldoorlog te zeggen hadden; ik heb hun tragische herinneringen, hun liederen en dansen opgeschreven. Ik heb me er toen nogmaals van overtuigd, dat de geest van een volk, de levenswil niet te overwinnen of te vernietigen is.

Toen ik naar de Joodse muziek, zo herkenbaar en toch zo verschillend, in een uitvoering van de uitstekende cellist Alexander Oratovski luisterde, moest ik onwillekeurig aan mijn recente reis terug denken. De bijna spoorloos verdwenen mikrokosmos van het Joodse bestaan werd door de musicus in al zijn omvang en veelkleurigheid herschapen.

Toch dacht ik niet alleen terug aan mijn reis door de Oekraïne. Ik leef al lang op deze aarde en heb genoeg om over na te denken. Het lot was mij beschoren om de laatste vonken van het dovende Joodse leven van voor de Tweede Wereldoorlog en de catastrofe van het wereld-jodendom te mogen meemaken; om de gevolgen van de anti-Joodse processen aan den lijve te ondervinden en om een vaderlandsloze kosmopoliet te zijn. En ik heb de eerste tekenen van de wedergeboorte van een volk met zijn nationale leven en zijn cultuur mogen beleven. Ik heb, ondanks de stompzinnige tegenwerking van de autoriteiten, met hen mogen verkeren, die het Joodse Muzikale Genootschap en de Joodse Universiteit hebben doen herleven. Ik heb de gelukkige ogen van de eerste studenten en van de eerste toehoorders van de nationale concerten gezien.

Het is alom bekend dat Joden, net als een aantal andere volken, een bijzondere band met muziek hebben. Ik denk dat dit niet toevallig is. De hoofdreden is het principe van de stoffelijk niet uit te beelden Schepper, dat ten grondslag ligt aan het Joodse geloof. Het zuiver geestelijke wezen van Hem heeft het abstracte kunstbewustzijn bevorderd en in dit opzicht was de muziek het ideale middel voor de creatieve zelfontplooiing van het volk.

Maar het lot van de Joodse muziek was zodanig dat pas in de 19e eeuw in Rusland - waar toen ongeveer 70% van de Joden woonde - de noodzakelijke voorwaarden aanwezig waren om een Joodse componistenschool te laten ontstaan. Anton Rubenstein, de grondlegger van het Petersburgse conservatorium, heeft het voor elkaar gekregen dat de - in het Rusland van die tijd geldende - "procentuele norm" voor Joden die hoger onderwijs wilden volgen, niet op het conservatorium van toepassing was. Dankzij deze uitzondering zijn er in het begin van de 20e eeuw in Rusland vele Joodse componisten opgestaan.

In 1908 werd in St.-Petersburg het 'Genootschap voor Joodse Volksmuziek' opgericht. De leden verzamelden en bewerkten volksliederen en volksdansen, componeerden in verschillende genres op basis van volksthema's. Zij organiseerden tevens concerten met Joodse muziek. Voor het eerst in de Joodse geschiedenis is er een echte Joodse componistenschool ontstaan.

Na de Revolutie van 1917 hield het genootschap op te bestaan en alles dat aan haar bestaan herinnerde werd voor vele jaren vergeten. Pas in de 80er jaren ontstond er hernieuwde belangstelling voor Joodse muziek.

In 1988 heeft Alexander Oratovski een reeks bewerkingen gemaakt van Joodse liederen en dansen voor het Ensemble van Joodse Lieder waar hij deel van uitmaakte. Na de eerste uitvoering werd Alexander Oratovski door de musicologe Marina Goldina voorgesteld aan M. Tendler, een familielid van Jozef Achron - één van de componisten van het Petersburgse

genootschap. Zij had nog een map met muziek van deze componisten en binnen een recordtijd werd er een concert georganiseerd. De inleidende woorden werden gesproken door Marina Goldina, die in datzelfde jaar publiceerde over de geschiedenis van het genootschap. Niet lang daarna emigreerde zij naar de Verenigde Staten en de inleidende woorden voor het volgende concert werden door de auteur van deze regels voorgelezen.

Even daarna verliet ook Oratovski Rusland. Sinds 1990 woont hij in Nederland. Hier heeft hij, gebruik makend van een veelheid aan materiaal uit St.-Petersburg, een nieuw programma samengesteld met muziek van de componisten van het genootschap. Hij is niet alleen een uitvoerende ervan, maar tevens de auteur van het ter zake kundige en professioneel verantwoorde commentaar dat in het concert voor ieder uit te voeren werk klinkt.

In het programma is opgenomen het door mij geschreven stuk "Wij", dat is opgebouwd als een poyfoon geheel van lied en dans. Toen ik dit in de uitvoering door Alexander Oratovski hoorde, heb ik daarin voor mezelf veel nieuwe dingen ontdekt, die door mij als auteur daar niet ingelegd waren. Het gelijklopende contrast van twee genres klonk als een veel meer betekende idee van eenheid en tegenstrijdigheid van de Joodse wereld.

Alexander Oratovski toonde zich in het concert niet alleen een uitvoerend kunstenaar en onderzoeker, maar tevens als auteur van de zeer levendige en ongedwongen bewerking van de Joodse dans "Skotsjne", die het programma op een overtuigende manier afsloot.
